

Sisälllys	
A	M
B	N
C	O
D	P
E	Q
F	R
G	S
H	T
I	U
J	V-W
K	Y-Ö
L	

U

ubikviteetti (lat ubiquitas), kaikkiallisuus, → **omnipreesenssi**, kaikkialla läsnäolo.

uhri → **sacrificium**.

ultramontanismi (lat ultra montes, vuorten so Alppien takana), poliittinen katolilaisuus, Saksassa, Ranskassa ja Belgiassa 1800-luvun loppupuolella ja 1900-luvun alussa esiintynyt suuntaus, joka vastusti → **modernismia** ja korosti paavin valtaa ja kirkon riippumattomuutta valtiovallasta.

Sisällys	
A	M
B	N
C	O
D	P
E	Q
F	R
G	S
H	T
I	U
J	V-W
K	Y-Ö
L	

Ultramontanisti, u:n edustaja, *ultramontanistinen*, u:n mukainen.

una sancta (lat) yksi pyhä, kirkon kaksi ensimmäistä tunto-merkkiä (→ **nota**) Nikaian-Konstantinopolin → **symbolissa**. *Una Sancta -liike*, Saksassa 1920-luvulla alkanut lähinnä rkat → **ekumeeninen liike**. *Unam sanctam*, Bonifatius VIII:n bulla (1302) kirkon vallasta.

una substantia, tres personae (lat), yksi olemus, kolme persoonaa, kolminaisuusopin pääkohta.

unctio infirmorum (lat), sairasten voitelu, yksi kat kirkon sakramenteista, entinen nimi → **extrema unctio**. Vrt → **hagion elaiion**.

uniaatit → **unioidut**.

uniforminen (lat uniformis), yhdenmuotoinen, yhdenmukainen. Vrt → **monomorfinen**.

uniformity → **Acts of Uniformity**.

unigenitus → **monogenes**.

Sisällys	
A	M
B	N
C	O
D	P
E	Q
F	R
G	S
H	T
I	U
J	V-W
K	Y-Ö
L	

unio (lat), ykseys, yhteys, yhtyminen, yhtymys. *U accidentalis* eli *u per accidens* eli *u secundum accidens*, epäolennainen yhtymys, *u per se* eli *u secundum essentiam* eli *u naturae*, olennainen yhtymys, *u hypostatica* eli *u personalis*, hypostaattinen eli persoonallinen yhtymys eli kahden luonnon ykseys Kristuksen persoonassa, *u mystica*, mystinen yhtymys, *u sacramentalis*, sakramentaalinen yhtymys.

unioidut (→ **unio**, → **unioni**), 1. rkat kirkkoon yhtyneet idän kirkot t niiden osat (toisena nimityksenä *uniaatit*, jota käyttivät ensiksi Brest-Litovskin unionin 1596 vastustajat), 2. lut-ref unioni-kirkot ja erit Evangelische Kirche der Union (EKU) ja sen edeltäjät.

unioni (→ **unio**, engl, ransk union), kahden t useamman kirkon yhdistyminen t muu läheinen liittyminen toisiinsa. *Administratiivinen* eli hallinnollinen u: kirkkohallinto on yhteinen, mutta seurakunnat säilyttävät tunnustuksensa ja vanhan itsenäisyytensä. *Federatiivinen* eli liitto-u ulottuu myös hengelliseen työhön, mutta seurakuntain opilliset pe-

Sisällys	
A	M
B	N
C	O
D	P
E	Q
F	R
G	S
H	T
I	U
J	V-W
K	Y-Ö
L	

rinteet säilyvät. *Konsensus*-u perustuu lisäksi yhteisesti omaksuttuun uuteen tunnustukseen. *Absorptiivisessa* u:ssa vahvempi osapuoli sulattaa toisen itseensä. *Konfessionaalisesti jäsentyneessä* u:ssa pyritään opillisten keskustelujen pohjalta vähitellen voittamaan opilliset erot (esim → **Leu-enbergin konkordia**). *Unionismi*, u:ia puoltava käsitystapa, ohjelma t toiminta, *unionismi*, u:n kannattaja.

unitarismi (lat unitas, ykseys), Jumalan yksipersonallisuutta korostava ja kolminaisuusopin ja Kristuksen jumaluuden hylkäävä lahkoliike; nimitys esiintyy ensi kerran 1600 Siebenbürgenissä. *Unitaarit*, 1. u:n kannattajat, 2. *Deutsche Unitarier*, saksalaiset unitaarit, 1945 syntynyt → **panteistinen** ei-krist yhteisö, 3. *Unitarian Universalist Association*, yhteisö, joka syntyi kun American Unitarian Association ja Universalist Church of America yhtyivät 1961. *Unitaarinen*, u:n mukainen, *unitaristinen*, u:n mukainen, → **socinolaisuus**, → **universalistit**.

Sisällys	
A	M
B	N
C	O
D	P
E	Q
F	R
G	S
H	T
I	U
J	V-W
K	Y-Ö
L	

unitas (lat), ykseys, *u absoluta*, ehdoton ykseys, *u collectiva*, kokoava ykseys, esim monista ihmisistä yksi kansa, *u completa*, täydellinen, täysi ykseys, *u ecclesiae*, kirkon ykseys, *u ecclesiastica* ja *u saecularis* eli *temporalis*, kirkollinen ykseys ja maallinen eli ajallinen ykseys, *u hypostasis* eli *u substantiae*, substanssin ykseys, *u realis* eli *rei*, asiallinen ykseys. *U fratrum*, Veljesseurakunta.

Unitatis redintegratio (lat ykseyden palauttaminen), Vatikaanin II konsiiliin → **ekumeniaa** koskeva → **dekreetti** 21.11.1964.

unitio (lat), yhtyminen, yhdistyminen, *u naturarum*, luontojen yhdistyminen Kristuksessa, *u personalis*, persoonallinen yhdistyminen, inkarnaatiossa tapahtuva luontojen yhdistyminen Kristuksen persoonassa. *Unitiivinen*, u:ta koskeva, yhtymis-.

universaali(nen) (lat universalis), yleinen, *universaalistaa*, universalisoida, yleistää, *universaalisuus*, yleisyys. *Universaaliikiista*, universaaleja koskeva ka keskustelu: Ovatko

Sisällys	
A	M
B	N
C	O
D	P
E	Q
F	R
G	S
H	T
I	U
J	V-W
K	Y-Ö
L	

nämä res eli olioita (→ **realismi**) vaiko vain *voces, nomina* eli nimiä (→ **nominalismi**)? Ovatko universaalit *ante res* eli ennen olioita (siis sinänsä olemassa olevia), vai ovatko ne *in rebus* eli olioissa vaiko *post res* eli olioiden jälkeen (eli nimiä)? *Universaalit*, yleiskäsitteet → **predikaabelit**. *Universalismi*, 1. kaikki- t monipuolisuus, yleistietämys, 2. → **individaalismin** vastainen käsitystapa, joka korostaa kokonaisuuden, yleisyyden merkitystä, 3. moraalifil käsitys, että kaikkien on edistettävä yhteistä hyvää, 4. käsitys, että Jumala on kaikkien Jumala, vastak → **partikularismi**, 5. käsitystapa, että pelastus koskee kaikkia t että kaikki lopulta pelastuvat, 6. lahkoon Universalist Church of America oppi, → **unitarismi**. *Universalisti*, universalismin edustaja, *universalistinen*, universalismin mukainen. *Universaliteetti*, universalisuus, 1. yleisyys, 2. kaikinpuolisen kasvatuksen ihanne (hellenismin enkyklios paideia, renessanssin uomo universale, Comeniuksen pansofia).

Sisällys	
A	M
B	N
C	O
D	P
E	Q
F	R
G	S
H	T
I	U
J	V-W
K	Y-Ö
L	

universaaliepiskopaatti (lat → **universalis**, yleinen, → **episcopus**), paavin piispallinen valta koko kirkossa. Paavi on *episcopus Urbis et Orbis*, kaupungin (Rooman hiippakunnan) ja koko maanpiirin piispa.

universitas (lat), kokonaisuus, yhteisö; yliopisto. *U magistrorum et scholarium*, opettajain ja opiskelijain yhteisö, *u litterarum*, tieteiden kokonaisuus.

univookki (lat univocus), yksimerkityksinen. Vastak → **ekvivookki**.

unum (lat), yksi; eräs → **transsendentaali**. *U absolute* – *u aliquiditer*, ehdottomasti yksi – suhteisesti yksi, *u actu* – *u potentia*, → **aktuaalisesti** yksi – → **potentiaalisesti** yksi, *u re* – *u ratione*, todellisuudessa yksi – yksi ajattelussa, *u logice* – *u physice*, looginen – fyysinen yksi, *u per naturam* – *u per violentiam*, luonnostaan yksi – väkivaltaisesti yksi.

uranos (kr ouranos), taivas, lat → **caelum**.

urbi et orbi (lat), (paavin siunaus) (Rooman) kaupungille ja (koko) maailmalle.

Sisällys	
A	M
B	N
C	O
D	P
E	Q
F	R
G	S
H	T
I	U
J	V-W
K	Y-Ö
L	

ursulalaiset, ursuliinit, p Ursulan mukaan nimensä saaneet sääntökunnat.

usko → *fides*.

uskonkappale → *articulus*.

uskonnonhistoriallinen koulukunta (saks religionsgeschichtliche Schule), laaja ryhmä saks → *eksegeettejä*, jotka 1880–1920 pyrkivät tulkitsemaan Raamattua sen synty-ympäristön uskontojen valossa, jolloin sekä VT:n että UT:n uskonnon omalaatuisuus hämärtyi.

uskonto → *religio*.

usurpaatio (lat usurpatio), vallananastus, *usurpaattori*, vallananastaja, *usurpoida*, anastaa valta.

usus (lat), käyttö, *u communis* – *u proprius*, yleinen – erityinen käyttö, *u pecuniae*, rahan käyttö, *u rationis*, järjen käyttö. *U legis*, lain käyttö: *primus u legis* eli *u civilis* eli *u politicus*, lain ensimmäinen eli yhteiskunnallinen käyttö, *secundus u legis* eli *u paedagogicus* eli *elenchticus*, lain toinen eli kasvattava eli paljastava käyttö, *tertius u legis* eli *u*

Sisälllys	
A	M
B	N
C	O
D	P
E	Q
F	R
G	S
H	T
I	U
J	V-W
K	Y-Ö
L	

didacticus, lain kolmas eli ohjaava, opastava käyttö. *U legis duplex – triplex – quadruplex*, lain kaksinainen – kolminainen – nelinkertainen käyttö.

utilitarismi (lat *utilis*, hyödyllinen), 1. yleensä hyötyä korostava näkökanta, 2. hyötymoraali, erit Jeremy Benthamin sekä James ja J.S. Millin edustama, minkä tunnuksena oli »suurin onnellisuus suurimmalle määrälle» ihmisiä. *Utilitaristi*, u:n edustaja, *utilitaristinen*, u:n mukainen.

ut omnes unum sint (lat), että kaikki olisivat yhtä (Jh 17: 11).

utopia (kr *ou*, ei, *topos*, paikka), paikka, jota ei ole, haavekuva, kuviteltu ihannemaa. Ensimmäinen kuuluisa u oli Platonin Valtio, termin u loi Thomas More kirjassaan *De optimo rei publicae statu deque nova insula Utopia* 1516. *Utopisti*, u:n hahmottelija, u:n edustaja, *utopistinen*, *utooppinen*, u:n mukainen.

utraquismi, utrakvismi, 1. oppi, jonka mukaan myös maallikoiden on saatava ehtoollinen molemmissa muodoissa

Sisällys	
A	M
B	N
C	O
D	P
E	Q
F	R
G	S
H	T
I	U
J	V-W
K	Y-Ö
L	

(lat *sub utraque specie*), 2. maltillinen → **husilaisuus** (jolla oli tämä käsitys). *Utrakvisti*, u:n edustaja, *utrakvistinen*, u:n mukainen.

uurim ja tummim (hepr), juutalaisen papin → **efodin** rintakilvessä olleet arpaesineet (esim Ex 28: 30).

Uusapostolinen kirkko, saks Neuapostolische Kirche, 1860 → **Katolis-apostolisesta kirkosta** irtautunut lahko, jota johtaa 'kanta-apostoli' (Stammapostel) yhdessä 'apostolien' kanssa.

uusluterilaisuus (saks Neu-Luthertum), reaktiona valistukselle, → **rationalismille**, → **liberalismille** ja → **unionismille** aluksi Saksassa 19. vs:lla kehittynyt lut reformivirtaus, joka vaikuttaa yhä lut kirkoissa ja korostaa Tunnustuskirjojen, → **dogman**, kirkon ja viran merkitystä ja on ollut yhteydessä herätysliikkeisiin.

uusplatonilaisuus, uusplatonismi, 3.–6. vs:lla monimuotoisena esiintynyt viimeinen suuri kreikkalaisen fil suunta ja järjestelmä, joka samalla on Platonin fil kehittelyä ja saa-

Sisällys	
A	M
B	N
C	O
D	P
E	Q
F	R
G	S
H	T
I	U
J	V-W
K	Y-Ö
L	

nut vaikutteita muualtakin, vaikka onkin itsenäinen kokonaisuus. Legendaarisena perustajana mainitaan Ammonios Sakkas (k 242), mutta johtava ajattelija oli Plotinos (k 270). *Uusplatonikko*, *uusplatonilainen*, uusplatonilaisuuden edustaja, *uusplatoninen*, sen mukainen.

uuspositivismi → looginen empirismi.

uusskolastiikka, erit 19. vs:n puolivälistä alkaen uudelleen elpynyt ja kehittynyt → skolastiikka, jolle rkat kirkko on antanut tukensa (→ *Aeterni Patris*, → *Humani generis*) ja jonka vahvin suunta on → uustomismi. *Uusskolastinen*, u:n mukainen.

uustomismi → tomismi, → uusskolastiikka.

